

na eno plat bije. Naj bi se torej mežnarjem in fantom, ki vsi sploh neizrečeno veselje imajo, prav dolgo tudi po celi uri zvoniti, oestro prepovedalo, ob sabotah za večernice in ob nedeljah za juternico ne več kot 15, ob večih praznikih pa 20 minut na drobno zvoniti. Pri procesijah pa naj se tako zvoni, da zvonovi tečejo, ne pa le samo na eno plat zvona vdarjati. V nekterih krajih je navada, kadar kak bogatin umerje, in če se mežnarju še posebej kaj plača, da se mu po celi uri na drobno zvoni, in vse sorte vižice se delajo, kakor da bi hotli s tem kaj veselega naznaniti. Take baharije nikar ne terpite, ampak merliču se naj zvoní, kakor se spodobi. Neki učen in brumen duhoven iz nemških dežel, slišati večernicam pred velikimi Svetkami na drobno zvoniti, me vpraša, kaj da tako zvonjenje pomeni? in ko mu povem, da večernicam jutrajšnega praznika tako zvonijo, smehljaje dalje vpraša: Ali je juterni praznik samo za otroke, ker tako po otročje zvonijo?“

„Komur je zvonjenje izročeno, mora večkrat pogledati, ali se goš že ni nategnila, za katero kembelj visi; ako se goš zlo nategne, pride kembelj prenizko, preveč na rob bije, in ker je rob zvona že tenek, ga lahko izkerha ali celó ubije“.

Slovenske národne potrebe.

Spisal K. Žavčanin.

II.

Ta — drugi oddelek mojega sostavka pišem poduplivom dveh zlo važnih zgodb. Perva je cesarski diplom od 20. listopada. Ta cesarski diplom, mislim, bi me bil upravičil še marsiktero stvar pri glavnih naših narodnih potrebah v spomin vzeti, ktero sem zamolčati moral, k večemu, da sem memogredé z zobmi zaškripal; na priliko, zedinjenje vseh slovenskih pokrajin v eno kronovino, kar so „Novice“ že pred 10 leti tako živo zagovarjale, in je unidan tudi „Glasnik“ enkrat bil omenil; al omemba sama ne zadostuje. Kar se pa na pravem mestu ne pové, je bolje, da se pozneje tudi zamolčí; zato se tudi pri ti stvari dalje zadržaval ne bodem.

Drugo, kar me je pa skoro čisto zavzelo in kar je za nas Jugoslovane sila važno, je K u r e l a c e v a knjiga: „Recimo koju“. Ta knjiga se ne sme brati, postavimo, za kratek čas; te knjige se moramo učiti. Tudi v naši pisarii se je že začela teorija eufonistike pojavljati, zato bi jo posebno tistim našim pisateljem priporočil, ki se bahajo, da imajo tako tenke ušesa, tako oster posluh in tako razgoveten izgovor besed, da jim celó etimologije ni treba! Ve „Novice“ ste nam obljubile, da nam bote svoje misli o tej knjigi pri priložnosti povedale; *) ne vem, al ste do sedaj samo odlagale, ali ste morebiti celó odložile. Zagrebške „Nar. Nov.“ so prinesle kritiko pervega dela z obečanjem, da kritika drugega dela pride pozneje; ali do dandanas je še niso prinesle. Qui tacet, consentire videtur. Zagrebška šola dobro uvidi in spozná vse napake svoje pisarije, pa vendarle pri nji ostaja. Zakaj? mislim, da zgolj zato, ker noben Zagrebčan serca nima pričeti! Ravno taka je, malo da ne, tudi pri nas. Večidel smo prepričani, da bi bilo bolje tako, kakor ovako, pa vendar le ostajamo terdovratni grešniki! Bog se usmili! Pa kam sem zabredel? Oprosti, dragi bravec; cesar je serce polno, usta prekipijo.

„Naše narodne potrebe“ — to je naslov mojega sostavka; nazaj tedaj na prvo pot!

Slovenski politični samostalni časnik samo omenim, da bi bil potreben; tudi v tem obziru, mislim, nismo več prekilovi; — al za sadajšne potrebe še „Novice“ čisto zadostijo, in poleg teh imamo še „Pozor“ v Zagrebu, ki tudi

nas zastopa. Kaj drugega je slovenski teater. Kar se njega tiče, mislim, bi morala Ljubljana perva v zaprege stopiti, ter tako drugim slovenskim mestom v posnemovavni izgled biti. Permaruha, Ljubljančanje, mar niste zaspenci! *) Osnujte kako diletantično društvo in začnite, začnite! Kdor pa temu oporeka, češ, da nimamo iger, temu naj koj jezik oderveni. Imamo jih! Slovensko slovstvo jih bo, se vé da morebiti k večemu kakih deset ali dvanajst izvornih izkazati moglo — za prvi pričetek zadosti — koliko jih pa ima vesvoljni slovanski svet! Kako lahko in kako hitro bi se dali na slovenski jezik prevesti. In niso morebiti česki, poljski, ruski in horvatski igrokazi tudi naši? Naši so ravno tako, kakor so naši njihovi. Da bi le z drugimi knjigami tako lahko bilo, kakor z gledišnimi. Kar se teh tiče, smo pač zares še veliki siromaki. Znanstvena naša književnost jako je zaostala in zaostaja za lepoznavsko. Kaj je temu drugega krivo, kakor to, da se je do sedaj v naših šolah in pisarnicah vse le nemško razpravljalo. Če se bo pa to enkrat na bolje preobrnilo, cesar se skoro nadjamo, kaj bo pa potle? Zadrega bo, knjig ne bo! Zatoraj mislim, da je potreba za nje skerbeti. Znanstveno temeljito izobrazjenih mož imamo hvala Bogu dosti, da bi nas mogli s to hrano preskerbeti, samo da jim je volja, tudi kaj za domovino storiti. — Poleg znanstvenih knjig nam manjka pa tudi knjig za naš krasni spol, ki jih sila pogrešamo. Krasnega spola je polovica — in ako štatistika ne laže — še več ko polovica našega naroda. Naše cvetlice so med njim, in čisto smo do zdaj jih pozabili. Oj sramota! To zares ni vitežko! In kdo more tajiti, da se je ravno zato naš krasni spol bolj ponemčil in potaljaučil kakor možki, ker v domačem hramu dušne hrane najdel ni? šel je toraj k sosedu na pósodo. Komur je tedaj mar hvale in zahvale slovenskih devojk, naj se skaže!

Še dvojnih slovstvenih operacij moram omeniti. Perva je, naj se izdá nova naklada naših narodnih pesem. Koritkove in Kastelicove zbirke, mislim, so že do dobrega spoprodane in se ne dobijo več v knjigoterztvu. **) Ni dvojiti, da to bi bil dober „Geschäft“ za založnika. Celi narod bi segel po njih. Ta nova izdatev morala bi biti popolna, to je, morala bi obseči vse dosadaj spisane in po raznih naših časnikih natisnjene narodne pesmi. Se vé, da bi morale biti sistematično urejene in sèm ter tjè, kjer bi potreba bila, kritično raztolmačene. O važnosti in lepoti naših narodnih pesem govoriti, mislim, je odveč, saj o njih ceni za naše slovstvo morda noben ne dvoji. Le škoda, da smo do zdaj tako malo jih porajtali! Vse bi jih rado prebiralo, kmet s svojimi žulovimi persti in bleđi naš pesnik sprehajaje se po senčnem drevoredu.

Druga slovstvena operacija bila bi revizija naše slovnice. Naše najnovejše slovnice so že kakih deset let stare. Jezik, in sicer književni, je v tem času velik korak storil, tako, da po večem ne zadostujejo več terjatvam sedanjega časa. To je narobe svet — bo morebiti kdo rekel — jezik bi se moral vedno in strogo le po slovničkih pravilih ravnati, pa ne prek njih skakati. Pa vendar je tako, morebiti po starem pregovoru, da nobena stvar ni stalna na svetu. Poglejmo na priliko nemški jezik, tudi on se ni na temelji gramatičnih pravil napredoval. Nemci so že imeli primerno veliko slovstvo, ko o slovnici še govora ni bilo. Pa se tudi misliti ne dá, da bi se tako gibčna stvar, kakor je jezik v „železne“ večne pravila vkovati dala. Naj mi nobeden ne očituje, da sem protivnik gramatike; ravno ker sem njeni prijatelj in zagovornik, svetujem, naj se revidira in sicer kritično in temeljito. Mož pa, ki bi se tega posla lotil, moral bi biti auctoritas na našem slovstvenem polji, kteremu je treba se uklanjati in ukloniti. Mislim, da smo že zadosti dolgo kvasili in mèsili

*) Nadjamo se, da veljavni gospod, ki nam je spis o tej važni knjižici obljubil, bo kmali mož beseda. Vred.

*) Permaruha, pa smo Frankobrodčani!!

**) Kolikor jih hočete, jih še dobite!

Vred.

Vred.

testo vsak več ali manj na svoj osobiti način; treba je, da mu obliko damo — in v peč z njim!

H koncu pa še eno. Brez dnarja ni nič, celó dandanas. Tega pa nikjer tako ne pomanjkuje, kakor pri nas. Res je, slovenska zemlja ni brez bogatih obertnikov, trgovcov, gradjanov, posestnikov itd., ki imajo evenka; pa kaj nam to pomaga! Ti ljudje so skoro brez izjemka ali ptujci ali pa poptujčeni Slovenci, ki jim je ravno toliko mar za dnarno podporo naših narodnih potreb, kakor na pr. nam za lanski sneg. Mi pa ravno zato potrebujemo dnarja. Od kod ga pa vzeti? Že enkrat sem bil predlog napravil, naj se dnarji za Vodnikov spominek nabrani raje v utemeljenje slovenske matice porabijo. Mislim, da bi se na ta način spomin Vodnikov dostojneje častil, kakor kak drugače. Ne vé, kolika je dandanas glavnic, ker se v kljub večkratnega opomina še ni račun položil, pa za prvi temelj, mislim, bi bila zadostna! Serbje imajo takošni zavod, Čehi ga imajo, Horvatje ga imajo — zakaj ga mi Slovenci ne bi napravili? Koliko bi pospešil napredovanje našega slovstva! Marsikteri bi kaj večega spisal, ko bi vedil, da v matici založnika dobi. Akoravno se morebiti ne bo Vodnikova glavnic htela v utemeljenje slovenske matice porabiti, to nič ne overa, da se enkrat račun položi.

Veliko je še slovenskih narodnih potreb, ki jih nisem omenil; pri omenjenih bi se še tudi dosti dostaviti dalo, pa naj to malo zadostuje.

Sklepam pa ta sestavek s tem dostavkom, da je za zdaj naša največja potreba ta, da po pravicah, ki nam jih je dala cesarjeva beseda, zajezimo protinarodni duh, ki preti vse naše doline potopiti, da ga iztrebimo in izkoreninimo, kjer se je vgnjezdil, drugač se nam bo narod — kakor Kurelac lepo in resnično pravi — „talil kakor kepa snega“.

V Zagrebu 10. nov. 1860.

Zgodovinske reči.

Odkod so Kelti (Galli, Vlahi) prišli v Norikum in Panonijo?

III.

Spisal D. Terstenjak.

Ker smo se prepirali, da Kelti niso iz Krime, in da tudi nekdanji Kimmerci niso bili keltiškega plemena, marveč medskega ¹⁾ Kappadočanom maloazijanskim sorednega, ²⁾ in ker smo tudi dokazali, da dr. Ilwofovo terdenje o vlaku Keltov ni temeljito, nam tedaj še ostaja dokazati, kateri keltski rodovi in po katerih straneh starega Norika in Panonije so se po svoji prošelitvi iz Gallie nastanovili.

Sicer nam stara povestnica nič gotovega ne pové o času in načinu izseljevanja Keltov iz Gallie, vendar nam verjetno izročuje čas naseljevanja Keltov v Italii, Germanii in Ilirii. Brez vse dvombe tudi niso Kelti mogli poprej v Panonijo in Norik priti, kakor v gori imenovane dežele.

¹⁾ Da so Kappadočani bili Medi, pričuje ime njihovega kralja Ariarathes, kterega je Mithridat premagal (Strabon 12). Za medsko genealogijo Kimmercov govori tudi Genesis. Japhetovi sinovi so bili: Gomer, Magog, Madai. Madai je toraj bil tretji sin. En del potomkov Magogovih se je podal na Tanais in se je tam z mongoljskimi čudi (Skyti) zmešal. Iz te zmesi je postal pozneje rod Sarmatov. Ze učeni Knobl, profesor giesenski (v „Völkertafel der Genesis“) je dokazal, da Gomeri in Kimmerci eno pomenja. Kimmerci so toraj bili pradedovi Medov in Sarmatov, — iransko pleme zendskega porekla, ne pa arjansko-sanskritskega, v katero spadajo Kelti. Medi so prveje stanovališča svoje imeli na Tauru, tam, kjer Jaxartes in Oxus izvirata (Ritter, Erdkunde 8, 27), zato so se Kimmerci tudi veleli Taurii, in Krima Tauria. Takošna je, moj poštovani nasprotnik gosp. Matija Koch! Vaša je piškava. ²⁾ Primeri Eusebi „Chron. armenic.“ II. str. 12 coll. I. str. 95, dalje: Syncellus, 91. edit. Dindorf.

Kar Livi ¹⁾ o času keltiškega izvleka govori, da bi se bil zgodil za Priska Tarkvinia, ni resnično, in že kritični zgodovinoslovec Niebuhr („Röm. Gesch.“ II, 574—583) je to mnenje do čistega poderl. Tudi stari pisatelji, kakor Appian, ²⁾ stavljajo upad Keltov v XCVII. olimpiado in Diodor ³⁾ v čas obsedovanja mesta Rhegium skoz Dionysa sirakuskega, to ni dolgo pred letom 387. Polibi ⁴⁾ pa upad Gallov in ujetje Rima leta 382 v eno dobo stavlja. Celó Livi v 17., 35. in 37. poglavji Galle one dobe imenuje „Gens inusitata“, „novae accollae“. Da Herodot za svoj čas nič še o Keltih v Panonii in Noriku ne vé, ⁵⁾ akoravno so mu te pokrajine znane bile, sem že pred omenil.

Proti koncu četrtega stoletja pred Krist. se je toraj zgodil prvi izvlak, in sicer pod Sigovesom v hercinske logove, in pod Bellovesom v Italijo.

Druga truma je šla pod Kombaulom v Tracio, ⁶⁾ leta 360—335 pred Krist. Leta 278 pred Kristusom pa je vojvoda keltiški Brennus s keltiški četami rinil do mesta Delphi. ⁷⁾

Vsi ti vlaki v ilirski polotok so se pa zgajali po kopnem skoz gornjo Italijo — čez Kras do ustja Save, kjer še za Strabona in Plinija nahajamo keltiška rodiča Tauriskov in Skordiskov.

Po stari Japidii, ktera je izvorno imela medskopersiške stanovnike, so zaostale pri teh vlakih keltske betvice, zato so stari pisatelji imenovali Japide ilirsko-keltsko zmes. ⁸⁾ Pri tej priložnosti se je tudi utegnula ustanoviti kolonija keltiških Tauriskov v Nauportu, katero mesto Strabon keltiško naselbino imenuje.

Vse to se je zgodilo leta 350 — 336 pred Krist. ⁹⁾ Iz gornje Italije ni znan noben drug vlak Keltov v Norik in Panonijo, in gori imenovani vlaki pa niso vsega Norika in Panonije obsedli.

Ostali še so tedaj zmirom po večji strani Norika in Panonije prvotni slovanski stanovniki, in sicer v zemlji sem od Nauporta kraj kranjske, štajarske in horvatske Save do Siska, dalje med Dravo in Muro in Dunajem (Donavo), in po večji strani zapadne Ogerske.

Velika množica slovanskih prebivavcov, kateri so segali čez Drino in Tiso, je bila veržena po Vlahih deloma nazaj čez Karpate, deloma proti iztoku med Gete in Dake. ¹⁰⁾ O tem preganjanju Slovanov po Vlahih je še vedil Nestor povedati. ¹¹⁾

Al nasprotniki mojih terdenj bi mi utegnili reči: „Norik in Panonija pa nista samo dobila keltiških naseljencov iz juga, temoč tudi od zapada“. Ne tajim tega. Slišali smo, da je truma Keltov šla čez hercinske logove pod Sigovesom. Iz te trume so znani keltiški Boji kot sosede Norencov in Panonov. Boje pa nahajamo v najstarejši dobi v treh sosednih deželah. Livi ¹²⁾ piše od ene betve Bojev, da so se po svojem izvleku združili s Helveti, v kerih zemlji še so tudi stanovali za Caesara. ¹³⁾ Plinija in Tacita. ¹⁴⁾ Mannert jim odločuje dnešnji severni rhonski departement, kjer je stalo njihovo poglavitno mesto Gergovia. ¹⁵⁾ Druga betva Bojev pa je stanovala od virov Dunaja in venetskega jezera (Bodensee) proti iztoku kraj dunajskega pobjezja, proti severja do smrečinega pogorja, in na jugu proti mejašnim goram bavarskim in tiroljskim, dalje proti iztoku prek čez reko Anas do gore cetinske (mons cetius) ne daleč od Vindobone. ¹⁶⁾ Obsedel je toraj ta del

¹⁾ Liv. 5, 34. ²⁾ Appian in Kelt. 2. ³⁾ Diodor, 14, 113. ⁴⁾ Polybi 2, 17, 18. ⁵⁾ Primeri: Herodot 2, 33, 4, 49. ⁶⁾ Pausan. „Graec.“ X. str. 750. ⁷⁾ Diodor „Excerpta“ 22, 13. ⁸⁾ Obširniše v mojem članku: „Kako daleč je segala zemlja starih Japudov?“ Novice leta 1858, list 51 in 52. ⁹⁾ Obširniše pri Mannertu „Germanien“ stran 494—495. ¹⁰⁾ Primeri: prof. Vaniček „die Vorzeit und die erste Geschichtsperiode der österreich. Monarchie“ v programu vinkovške gimnazije 1853/54, stran 5. ¹¹⁾ „Nestor“ str. 3. edit. Timkovskij. ¹²⁾ Liv. 5, 35. ¹³⁾ Caesar „Bell. gall.“ 7, 9. ¹⁴⁾ Plin. 4, 32. Tacit. „Histor.“ 2, 61. ¹⁵⁾ Primeri Caesar l. c. ¹⁶⁾ Strabon 7, 292, 4, 206.